

Utbildningsförvaltningen
Kathrin Hansson, Elisabeth Stärner, Eva-Britt
Löwendahl

2018-09-04

Dnr BOU 2018-565
Dnr KS 2018-596

Barn- och ungdomsnämnden

Barn- och ungas läsning - ett ansvar för hela samhället (SOU 2018:57), yttrande till Kulturdepartementet

Förslag till barn- och ungdomsnämndens beslut

1. Barn- och ungdomsnämnden tillstyrker utbildningsförvaltningens förslag till yttrande till betänkandet ”Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället” (SOU 2018:57).

Förslag till kommunstyrelsens beslut

1. Yttrande avges i enlighet med barn- och ungdomsnämndens förslag till beslut.

Ärende

Regeringen gav 2016 Läsidelegationen i uppdrag att inom ramen för satsningen *Hela Sverige läser med barnen*, samla alla aktörer – skola, kultur och föreningsliv, t.ex. idrotten – runt insatser för läsning i och utanför skolan (dir.2016:78).

Syftet med uppdraget var att bidra till att ge alla barn och ungdomar mer likvärdiga förutsättningar för en fullgod läsförmåga och lustfyllda läsoplevelser.

Delegationens förslag i korthet:

- Skolbiblioteksverksamheten ska stärkas. Bland annat genom att bemanning av skolbibliotek ska utredas och att skolbiblioteksverksamhet ska definieras på förordningsnivå.
- Ett nationellt läsfrämjandelyft för folkbibliotekarier ska genomföras.
- Läsning och litteratur ska bli en självklar del av förskolans och fritidshemmets pedagogiska verksamhet. Bland annat genom att läsning av litteratur ska skrivas in i läroplanerna, och att medarbetare i verksamheterna ska ges kompetensutveckling och stöd i arbetet i hur de kan arbeta med litteraturen.

- Ett Läsråd ska inrättas som ska arbeta för att samla och samordna aktörer och insatser inom kultur, skola, civilsamhälle, folkbildning och näringsliv kring barns och ungas läsning.

I bifogat yttrande finns utbildningsförvaltningens synpunkter kring Läsdelegationens betänkande efter samråd med kultur- och fritidsförvaltningen.

Beslutsunderlag:

Tjänsteskrivelse - Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället (SOU 2018:57), yttrande till Kulturdepartementet, 2018-09-04

Bilaga – Yttrande

Bakgrund

Regeringen beslutade 2016 att tillkalla en kommitté i form av en delegation med uppdraget att, inom ramen för satsningen Hela Sverige läser med barnen, samla alla aktörer – skola, kultur och föreningsliv, t.ex. idrotten – runt insatser för läsning i och utanför skolan (dir.2016:78). Delegationen antog namnet Läsdelegationen.

Läsdelegationens uppdrag:

- med utgångspunkt i de nationella målen för litteratur- och läsfrämjande samt skolans styrdokument kartlägga och följa utvecklingen på området,
- säkerställa att uppföljning kan ske i enlighet med de nationella målen för litteratur- och läsfrämjande samt skolans styrdokument,
- samordna läsfrämjande insatser i och utanför skolan, bl.a. genom att anordna utåtriktade aktiviteter och arbeta läsfrämjande,
- skapa mötesplatser för offentliga och privata aktörer samt aktörer från det civila samhället som bedriver läsfrämjande insatser och för experter och beslutsfattare inom området i syfte att underlätta dialog, erfarenhetsutbyte, samarbete och samordning,
- uppmärksamma föräldrars och andra närstående vuxnas förhållande till läsning i syfte att främja barns och ungas läsförmåga, driva arbetet på ett sådant sätt att genomförda insatser i och utanför skolan har goda förutsättningar att fortgå även efter det att delegationen har avslutat sitt uppdrag, och vid behov lämna förslag på hur läsning kan främjas med utgångspunkt i skolans styrdokument och de nationella målen för litteratur- och läsfrämjande, inom oförändrade kostnadsramar för den statliga kultur- och utbildnings-politiken.
- driva arbetet på ett sådant sätt att genomförda insatser i och utanför skolan har goda förutsättningar att fortgå även efter det att delegationen har avslutat sitt uppdrag, och vid behov lämna förslag på hur läsning kan främjas med utgångspunkt i skolans styrdokument och de nationella målen för litteratur- och läsfrämjande, inom oförändrade kostnadsramar för den statliga kultur- och utbildningspolitiken.

I kommittédirektivet(dir 2016:78) betonades att läsning ytterst handlar om demokrati och likvärdighet, dels när det gäller tillgången till utbildning och kultur, dels när det gäller möjligheten att ta plats i samhället och som medborgare delta i det demokratiska samtalet. Samtidigt visar forskning att god läsförmåga i hög grad bestäms av socioekonomiska faktorer.

Syftet med Läsdelegationens uppdrag har varit att bidra till att ge alla barn och ungdomar likvärdiga förutsättningar för en fullgod läsförmåga och lustfyllda läsupplevelser. Prioriterad målgrupp för arbetet har varit barn och unga mellan 0–18 år. Även vuxna har varit en målgrupp men då främst i egenskap av läsande förebilder för barn och unga. Läsdelegationen har arbetat på flera fronter; inbjudit till möten med olika aktörer, genomfört studiebesök i hela landet, deltagit i fokusmöten med barn och unga, skapat utrymme för samtal mellan forskare och olika aktörer samt genomfört fortbildnings- och informationsinsatser.

Läsdelegationen har i sitt arbete funnit många exempel på framgångsrika insatser på läsningens område i och utanför skolan, men också identifierat ett antal områden med ytterligare utvecklingspotential, av särskild vikt för barns och ungas läsning.

Delegationen betonar i sitt betänkande att det finns många vägar till läsning. Det är därför viktigt att det finns förståelse och kompetens inom respektive verksamhet för att barn och unga utvecklar sin läsning på många olika sätt. Delegationen föreslår insatser som ska ge barn och unga mer likvärdiga förutsättningar att nå en fullgod läsförmåga och att känna ökad läslust.

Delegationens förslag:

Litteratur i förskolan

Mot bakgrund av stora skillnader mellan landets förskolor med avseende på tillgång till litteratur och pedagogisk verksamhet kring litteratur, föreslår delegationen att det ska framgå av läroplanen för förskolan att förskolan ska sträva efter att utveckla barnens intresse för litteratur. Vidare föreslås att personalen i förskolan i högre utsträckning än idag ges möjlighet att delta i Läslyftet och att Skolverket ska ta fram stödmaterial om hur man kan arbeta med litteratur i förskolan.

Samverkan kring små barns språkutveckling

För att höja den nationella standarden på samverkan mellan aktörer kring små barns språkutveckling bör Kulturrådet med sin kunskap långsiktigt stödja kommuner som i samverkan med BVC, folkbibliotek och förskolor arbetar med små barns språkutveckling. Kulturrådet bör även verka för att fler kommuner påbörjar en samverkan kring småbarns språkutveckling. Arbetet bör ske tillsammans med Skolverket och Socialstyrelsen.

Alla elevers rätt till en fullgod läsförmåga

Alla elever, oavsett förutsättningar och behov, ska ges möjlighet att utveckla en fullgod läsförmåga. Det är av stor vikt att tidigt och systematiskt kartlägga och identifiera om elever har läs- och skrivsvårigheter för att tidigt kunna sätta in

adekvata stödinsatser. Elever med läs- och skrivsvårigheter eller läsnedsättning kan även behöva särskilda läromedel eller lärverktyg, till exempel talböcker eller punktskriftsböcker. Att arbeta språkutvecklande i alla ämnen är positivt för alla elever men särskilt viktigt för nyanlända elever och elever med annat modersmål än svenska. Vad gäller arbetet med skönlitteratur är det av betydelse att lärare systematiskt genomför diskussioner om det lästa och även agerar läsande förebilder för eleverna, bland annat genom att berätta om vad de själva läser.

Läsllyftet ska revideras utifrån aktuell forskning och verksamhetens behov

Läsllyftet är en uppskattad kompetensutveckling inom läs- och skrivutveckling och har bidragit till att man i skolan börjat diskutera undervisningen mer systematiskt. Läsllyftets moduler bör kontinuerligt revideras utifrån ny forskning och eventuella nya behov i verksamheten. Ett område som Skolverket bör lägga ytterligare fokus på är hur man i skolan kan skapa läsintresse, eftersom flera undersökningar visar att barns och ungas läsintresse minskar.

Långsiktig hållbar lärarkompetens inom läsning

Skolhuvudmännen bör verka för en långsiktigt hållbar kompetens för lärare inom allt från läsinlärning och läsutveckling till litteraturundervisning. Det är centralt att insatserna utformas så att lärare får den kompetens och de verktyg som behövs för att de ska kunna möta alla elevers olika förutsättningar och behov. Det är viktigt att arbeta med tidiga läsinsatser men även att läsundervisningen och läsningen har hög prioritet på högstadiet och i gymnasieskolan. Det är även av vikt att skolans läsundervisning svarar mot den ökade digitaliseringen i samhället. Samtidigt vilar läsförståelse i digitala sammanhang i hög grad på samma förmåga som traditionellt läsande. En satsning på digitalt läsande bör därför gå hand i hand med det traditionella läsandet och det traditionella läsandet bör ha ett fortsatt stort utrymme i svensk skolundervisning. Förmågan att tillgodogöra sig längre texter är också avgörande för att utveckla ett källkritiskt förhållningssätt.

Frågan om bemannade skolbibliotek ska utredas

Enligt skollagen ska alla elever ha tillgång till ett skolbibliotek. Skolinspektionens regelbundna tillsyn visar att så inte är fallet. Bemannade skolbibliotek har visat sig vara en viktig resurs i den pedagogiska verksamheten men även här ser det mycket olika ut i skolorna. Delegationen föreslår därför att frågan om bemannade skolbibliotek ska utredas. Delegationen föreslår även att vad en skolbiblioteksverksamhet är ska definieras på förordningsnivå och därefter ska Skolverket få i uppdrag att ta fram ett allmänt råd om hur man kan bygga upp en skolbiblioteksverksamhet

med hänsyn tagen till de olika förutsättningar och behov som skolor har. Vidare föreslås att Skolinspektionen, inom ramen för sin regelbundna tillsyn, särskilt fokuserar på elevernas tillgång till skolbibliotek.

Fritidshemmet ska stimulera elevernas läsning

Fritidshemmen har en stor potential vad gäller att stimulera elevers läsning. För att säkerställa att alla elever får tillgång till läsning inom ramen för fritidshemmets verksamhet föreslås att det ska framgå av berörda läroplaner att fritidshemmet ska stimulera elevernas läsning.

Delegationen föreslår även att Skolverket ska få i uppdrag att ta fram stödmaterial om hur man i fritidshemmet kan arbeta med såväl språk- och läsutveckling som med läsning generellt. Vidare föreslås att personalen i fritidshemmet ges möjlighet till kompetensutveckling inom området läsning.

Verksamhetsbidrag ska utgå till läsfrämjande aktörer

Läsfrämjande insatser på lov handlar dels om att ge olika ingångar till lustfylld läsning genom lovaktiviteter, dels att nå barn som tenderar att halka efter med läsningen under längre lovuppehåll. Det finns flera läsfrämjande aktörer som genomför kvalitativa och uppskattade läsfrämjande verksamheter för barn och unga, både under skoltid och lovtid. En utmaning för majoriteten av dessa aktörer är att de varje år, eller med jämna mellanrum, måste finna ny finansiering för sina verksamheter. Vi föreslår därför att en försöksverksamhet ska införas som innebär att en eller flera läsfrämjande aktörer får ett årligt verksamhetsbidrag för insatser kring läsning på lov.

Ett läsfrämjandelyft för folkbibliotekarier ska genomföras

Delegationen föreslår att en nationell satsning ska genomföras för folkbibliotekarier,

med inriktning på folkbibliotekariers läsfrämjande uppdrag

gentemot barn och unga – ett läsfrämjandelyft för bibliotekarier.

Läsfrämjandelyftet ska syfta till kompetensutveckling inom

litteraturförmedling och läsfrämjande med ett särskilt fokus på barns och ungas läsning. Satsningen bör inledningsvis vara utformad i projekt

Där olika kommuner och regioner söker statsbidrag för

kompetensutvecklingen. Målet bör dock vara att över tid införa ett nationellt

läsfrämjandelyft för bibliotekarier där staten samlat tar ett större

ansvar för kompetensutvecklingen för landets folkbibliotekarier, att

jämföras med Läslyftet inom skolan.

Föräldrar som läsande förebilder

Under 2018–2020 har Folkbildningsrådet i uppdrag att genom studieförbunden

Stärka föräldrars delaktighet i sina barns lärande. Studieförbunden bör, inom ramen för detta uppdrag, särskilt fokusera på föräldrar som läsande förebilder. Arbetet bör genomföras tillsammans med andra aktörer som arbetar med vuxnas läsning, till exempel Kulturrådet.

Läsfrämjande insatser för vuxna

Kulturrådet bör, inom ramen för sitt handlingsprogram för läsfrämjande, genomföra ytterligare insatser för att stärka vuxnas läsning så att vuxna kan utgöra läsande förebilder för barn och unga. Inom ramen för detta arbete bör även ingå att utveckla former för hur den statliga nivån kan samverka med den kommunala och regionala nivån för att utveckla den läsfrämjande verksamheten i arbetslivet, bland annat när det gäller arbetsplatsbibliotek. Kommuner bör arbeta för att inrätta tjänster för läsfrämjandeambassadörer som företräder de nationella minoritetsspråken och som kan vara vuxna läsande förebilder för barn och unga.

Uppföljning av barns och ungas läsning

Uppföljning är avgörande för att man ska veta om man gör rätt insatser eller om man behöver förändra något. Uppföljningen ska ställas mot de mål man har för verksamheten och utifrån resultaten på uppföljningen ska man ha möjlighet att förbättra eller förändra pågående eller kommande insatser inom området. Uppföljning av det läsfrämjande arbetet i och utanför skolan bör vara ett ansvar för alla nivåer: nationell nivå, regional nivå, kommunal nivå och lokal nivå.

Ett Läsråd ska inrättas

Läsande medborgare är en för samhället gemensam angelägenhet. Frågor om språk- och läsutveckling rör följaktligen flera samhällsaktörer. Det behövs nationell samling kring barns och ungas läsning. Läsdelegationen föreslår därför att ett Läsråd ska inrättas som ska arbeta för att samla och samordna aktörer och insatser inom kultur, skola, civilsamhälle, folkbildning och näringsliv kring barns och ungas läsning i och utanför skolan. Som ett första uppdrag skulle Läsrådet kunna ta vid efter Läsdelegationen och följa upp delegationens förslag och bedömningar.

Kommunala mål

Mål 1: Linköping ska fler människor nå egen försörjning

Mål 3: En kommun med höga kunskapsambitioner och trygga uppväxtvillkor

Mål 7: En sammanhållen kommun med framtidstro och delaktighet

Mål 8: En kreativ kommun

Barn- och ungdomsnämndens mål:

- Maximalt lärande
- Likvärdighet
- Lust och engagemang

Jämställdhet

Läsdelegationens förslag syftar till att ge barn och unga mer likvärdiga förutsättningar att nå en fullgod läsförmåga och att känna läslust. Förslagen kommer således att gynna både pojkar och flickor då läsförståelse och läsintresse skiljer sig åt relaterat till både kön och socioekonomisk bakgrund.

Samråd

Samråd har skett med Bildningskontoret som ställer sig bakom yttrandet.

Kommunledningsförvaltningen

Utbildningsförvaltningen

Paul Håkansson

Anne Hallberg

Beslutet skickas till:
Kommunstyrelsen
Kulturdepartementet